

Nr rej 3477 1

WYŻSZA SZKOŁA OFICERSKA MSW

im. Feliksa DZIERŻYŃSKIEGO

T A J N E

Egz. Nr 1

plut. pchor. Tadeusz SOCHA

3323

BIBLIOTEKA
Wyższej Szkoły Oficerskiej
im. F. Dzierżyńskiego MSW
w Legionowie
Dział Specjalny
Nr ewid. 4

NIEKTÓRE PROBLEMY OPERACYJNEGO ZABEZPIECZENIA
III WIZYTY PAPIEŻA JANA PAWŁA II W POLSCE
W 1987 r.

Praca dyplomowa napisana
pod kierunkiem naukowym
ppłk. mgr. Władysława GRACZYŃSKIEGO

62/88

LEGIONOWO 1988 r.

" NIEKTÓRE PROBLEMY OPERACYJNEGO
ZABEZPIECZENIA III WIZYTY PAPIEŻA JANA PAWŁA II
W POLSCE W 1987 R. "

SPIS TREŚCI

WSTĘP str. 5

ROZDZIAŁ I

SYTUACJA OPERACYJNO-POLITYCZNA W OKRESIE
POPREDZAJĄCYM TRZECIĄ WIZYTĘ PAPIEŻA JANA
PAWŁA II W POLSCE

1. Ogólna sytuacja polityczno-operacyjna w kraju str. 7
2. Ocena sytuacji w Kościele rzymskokatolickim
przed III wizytą Jana Pawła II w Polsce str. 11
3. Stosunek grup opozycyjnych do wizyty str. 15

ROZDZIAŁ IIORGANIZACJA ZABEZPIECZENIA WIZYTY

1. Podstawowe założenia realizacji działań
operacyjno-politycznych str. 18
2. Realizacja zadań operacyjnych - wykorzystanie
sił i środków str. 20
3. Ocena działań operacyjnych Wojewódzkich
Urzędów Spraw Wewnętrznych na terenie
których przebywał papież str. 28

4. Koncepcja działań i przedsięwzięcia Sztabu
MSW Operacji "Zorza II" do czasu przyjazdu
Jana Pawła II do Polski str. 36

ROZDZIAŁ III

PRZEBIEG OPERACJI KRYPT. "ZORZA II"

1. Ocena skuteczności działań służb resortu, w tym
zwłaszcza Departamentu IV i pionu IV str. 45
2. Ocena słuszności koncepcji zabezpieczenia
wizyty str. 49

ROZDZIAŁ IV

ZAKOŃCZENIE

1. Odniesienia i oceny społeczne dotyczące
sposobu i efektów zabezpieczenia wizyty str. 52
2. Wnioski i zadania do dalszej pracy
operacyjno-politycznej str. 55

BIBLIOGRAFIA str. 60

WSTĘP

Brak zainteresowania zabezpieczeniem operacyjnym dotychczasowych wizyt w Polsce papieża Jana Pawła II pod kątem prac naukowych spowodował, że nie ma materiału porównawczego z tej dziedziny. Wnikliwa analiza wybranych materiałów operacyjnych Departamentu IV MSW pozwoliła mi wyciągnąć wnioski, iż dopiero wizyta w 1987 r. pokazała jak ważne znaczenie przy tego typu imprezach ma zabezpieczenie operacyjne.

Złożyły się na to zarówno uwarunkowania społeczno-polityczne jak i zasięg terytorialny samej wizyty. Władze polityczne, rząd, resort spraw wewnętrznych oraz Ministerstwo Obrony Narodowej przywiązywały ogromną wagę do operacyjnego zabezpieczenia pobytu papieża w Polsce. Wynikało to z bieżących uwarunkowań w kraju, jak i doświadczeń płynących z wizyt papieża w innych krajach europejskich.

Celem pracy jest wychwycenie niedociągnięć, które nie mogą powtórzyć się przy zabezpieczaniu następnych wizyt papieskich zarówno w sferze organizacyjnej jak i siłach materialnych i ludzkich.

Praca składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy zawiera ogólny opis sytuacji polityczno-operacyjnej w Polsce, w okresie poprzedzającym wizytę papieską. Wskazuje na kroki podjęte przez władze, zmierzające ku wytworzeniu odpowiedniej atmosfery społeczno-politycznej w kraju. Przedstawia też dążenia do realizacji własnych celów zarówno przez Kościół rzymskokatolicki jak i podziemie polityczne.

Rozdział drugi poświęcony jest organizacji zabezpieczenia operacyjnego oraz działaniom politycznym podjętym przez resort spraw wewnętrznych na czas pobytu papieża w Polsce.

Zawiera kierunki działań i przedsięwzięć operacyjnych, wykorzystanie sił i środków resortu spraw wewnętrznych oraz Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, na terenie których przebywał papież.

Rozdział trzeci jest podsumowaniem efektów wielopłaszczyznowego działania wszystkich służb i ogniw organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, wykorzystanych podczas pobytu papieża w Polsce.

W rozdziale czwartym, kończącym pracę, przedstawione są również odczucia społeczeństwa polskiego odnośnie znaczenia wizyty dla naszego kraju, oceny działań Milicji Obywatelskiej i służb porządkowych oraz wnioski i zadania resortu spraw wewnętrznych do dalszej pracy operacyjno-politycznej przy zabezpieczeniu operacyjnym ewentualnych następnych wizyt.

ROZDZIAŁ I

SYTUACJA OPERACYJNO-POLITYCZNA W OKRESIE POPRZEDZAJĄCYM TRZECIĄ WIZYTĘ PAPIEŻA JANA PAWŁA II W POLSCE

1. Ogólna sytuacja polityczno-operacyjna w kraju

Trzecia pielgrzymka do Polski Jana Pawła II, odbyta w dniach 8 - 14 czerwca 1987 r. różniła się od poprzedniej, z czerwca 1983 r., zarówno wewnętrznymi uwarunkowaniami społeczno-politycznymi jak i zasięgiem terytorialnym.

W wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach występowały zarówno elementy dodatnie, prognozujące udany i spokojny przebieg wizyty, jak i ujemne, wskazujące na możliwość podejmowania prób zakłócenia przebiegu uroczystości z udziałem papieża. W grę wchodził także zasięg terytorialny wizyty, który obejmował 8 miast wojewódzkich, znacznie od siebie oddalonych, w tym dwa miasta portowe - - Szczecin i Gdańsk, nazywane kolebkami "Solidarności" i podatne na naruszenie porządku publicznego.

Wytyczona przez X Zjazd PZPR linia demokratyzacji i porozumienia narodowego oraz reformowanie gospodarki, konsekwentnie realizowane przez władze, zyskały szerokie poparcie społeczne. Przeciwnik polityczny, wywodzący się z ekstremy b. "Solidarności" i innych antypaństwowych ugrupowań, pozbawiony programu w ówczesnie ukształtowanych warunkach i wewnętrznie niespójny, nie stanowił poważniej-

szego zagrożenia.

Na arenie międzynarodowej umocnił się prestiż Polski. Wzrosła też jej aktywność dyplomatyczna, wyrażająca się licznymi kontaktami z politykami państw socjalistycznych i kapitalistycznych.

W kontekście pielgrzymki papieskiej szczególnego znaczenia nabrała styczniowa wizyta Przewodniczącego Rady Państwa Wojciecha Jaruzelskiego we Włoszech i Watykanie. Była ona wyrazem prawidłowo układających się stosunków między Państwem i Kościołem w Polsce oraz postępującą normalizacją na linii PRL - Watykan.

Pomyślny rozwój sytuacji społeczno-politycznej w kraju i stosunków międzynarodowych, pozwolił na podjęcie, z punktu widzenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, ważkich decyzji przez władze wobec osób prowadzących działalność antypaństwową. Na podstawie ustawy z 17 lipca 1986 r. o szczególnym postępowaniu wobec sprawców niektórych przestępstw, do grudnia tegoż roku, z miejsc prawnej izolacji zwolniono 225 osób o szczególnie ekstremalnych postawach.

W okresie bezpośrednio poprzedzającym zaproszenie Jana Pawła II do Polski, administracyjnie - bez wyciągania wniosków dyscyplinujących, ujawniono około 220 grup konspiracyjnych, w których skład wchodziło ponad 4500 rozpoznanych uczestników.

Na podstawie decyzji z marca 1987 r. z miejsc izolacji zwolniono dodatkowo 8 osób osadzonych tam za czyny o znamionach terroryzmu.

Jednocześnie władze państwowe zmodyfikowały politykę represji wobec sprawców czynów popełnianych z tzw. motywów politycznych.

W gronie przeciwnika politycznego dała się zauważyć atmosfera nieufności, dezorientacji i wzajemnej podejrzliwości.

W okresie poprzedzającym trzecią papieską pielgrzymkę nie było w Polsce osób izolowanych za działalność w różnych strukturach antysocjalistycznych lub prosolidarnościowych, chociaż działalność taka - mimo wyraźnego spadku społecznego wsparcia - była nadal prowadzona przez różne jednostki i struktury. Dla porównania warto wskazać, że przed drugą wizytą Jana Pawła II w Polsce w zakresie dyscyplinowania przeciwnika politycznego sytuacja była odwrotna. W poprzedzającym wizytę półroczu za działalność przeciwko państwu jednostki śledcze wszczęły 539 postępowań karnych, którymi objęto 951 osób, a wobec 596 zastosowano areszt tymczasowy. Na kilka dni przed przyjazdem do Polski papieża przeprowadzono w kraju szerokie działania dyscyplinujące, dokonując 500 profilaktycznych zatrzymań oraz przeprowadzono ponad 1000 przeszukań.

Z rozpoznania resortu spraw wewnętrznych wynikało, że od ogłoszenia terminu i programu trzeciej papieskiej pielgrzymki do Polski, przedstawiciele opozycji prosolidarnościowej do kwietnia 1987 r. nie mieli sprecyzowanych planów w sprawie sposobów jej wykorzystania dla własnych celów politycznych. Kierownicze kręgi "KPN", w związku z pobytem Leszka Moczulskiego za granicą, większej inicjatywy w zakresie zdyskontowania wizyta nie przejawiały do połowy maja 1987 r.

Niemniej istniały realne zagrożenia, które mogły niekorzystnie wpłynąć na właściwy przebieg tej wizyty. Pewne kręgi ekstremi-

stów godzące swoim zachowaniem w obowiązujący w PRL porządek prawny, dążyły do zakłócenia, czy wręcz sprowokowania różnych napięć zarówno przed jak i w trakcie pobytu Jana Pawła II w kraju. Zamierzeniom tym sprzyjać miało zradyzalizowanie nastrojów społecznych, głównie w środowiskach robotniczych i wiejskich, spowodowane marcowymi podwyżkami cen na podstawowe artykuły żywnościowe.

Nastroje te częściowo były potęgowane niedostatkami w kooperacji i zaopatrzeniu materiałowo-surowcowym oraz skutkami ciężkiej zimy i brakami dewizowymi, co spowodowało spadek zarobków licznych grup pracowniczych i związany z tym wzrost sytuacji konfliktowych. Nastroje niezadowolenia miały charakter lokalny, chociaż nie obojętny dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. Wzrosła też nośność niekorzystnych politycznie haseł na dalsze kształtowanie się społecznych nastrojów w kraju. Dał się zauważyć wzrost aktywności zagranicznych ośrodków politycznych, głównie w środowiskach emigracji prosolidarnościowej, zmierzających do zakłócenia postępującego procesu normalizacji i porozumienia narodowego.

Powyższe elementy, wpływające bezpośrednio na kształtowanie się sytuacji społeczno-politycznej i operacyjnej w kraju, dały podstawę do stwierdzenia, że wizyta papieża w czerwcu 1987 r. przypadła na wyjątkowo niekorzystny okres.

2. Ocena sytuacji w Kościele rzymskokatolickim przed III wizytą Jana Pawła II w Polsce^{x/}

W przededniu wizyty przygotowania do jej przebiegu, prowadzone przez stronę państwową i Kościół oceniane były zarówno przez hierarchię, jak i znaczną część kleru w sposób pozytywny.

Działalność hierarchii kościelnej i przeważającej większości duchowieństwa podporządkowana była naczelnej zasadzie tworzenia właściwego klimatu dla zbliżającej się wizyty Jana Pawła II.

Oczekiwania Kościoła w związku z tą wizytą można było rozpatrywać w trzech płaszczyznach:

a/ religijnej - Kościół oczekiwał dalszego wzrostu religijności społeczeństwa, powołań kapłańskich, rozwoju bazy materialnej i wydawniczej, a także intensywniejszego rozwoju różnych form laikatu i wzrostu ich zaangażowań na rzecz Kościoła;

b/ społecznej - oczekiwania szły w kierunku pełnego współudziału i współdecydowania Kościoła i katolików o życiu społecznym i losach kraju. Kościół wspierał dążenia działaczy katolickich do tworzenia różnego rodzaju organiza-

x/ Opracowanie Departamentu IV MSW nr 0168/87

cji i stowarzyszeń. Coraz częściej w sferze zainteresowania Kościoła znajdował się problem ekologicznego zagrożenia kraju, a także dokonywano oceny sytuacji gospodarczej i społecznej, często z pozycji krytycznych /niektóre kazania, liczne artykuły krytyczne zamieszczone w "Znakach Czasu" itp./;

c/ politycznej - hierarchia dążyła do tego, aby polski Kościół stał się wyznacznikiem i animatorem polityki wschodniej Watykanu. Liczyła także, iż będzie on pełnił szczególną rolę w oddziaływaniu na Kościół i społeczeństwa innych państw socjalistycznych. Udany przebieg wizyty Jana Pawła II w Polsce miał przyczynić się do umocnienia prestiżu papieża w oczach opinii światowej, wpłynąć na zahamowanie procesów laicyzacyjnych i dowartościować Kościół rzymskokatolicki w Polsce w wymiarze wewnętrznym i międzynarodowym.

Kościół koncentrując swoje działania na przygotowaniach do czerwcowej wizyty Jana Pawła II w Polsce oraz Kongresu Eucharystycznego ^{x/} podejmował wielopłaszczyznowe dzia-

x/ Kongres Eucharystyczny - masowe uroczystości kościelne, mające na celu ożywienie religijności wśród wiernych. Zwoływany co 4-5 lat. W Polsce odbył się II Kongres Eucharystyczny w 1987 r. pod hasłem "Do końca ich umiłował" - "Kongresy Eucharystyczne w doktrynie i praktyce Kościoła katolickiego" - Akademia Nauk Społecznych, Warszawa 1987 r.

łania organizacyjne i programowe, zmierzające do:

- a/ maksymalnego pobudzenia religijności społeczeństwa polskiego w ogóle, a w szczególności całkowitego podporządkowania go duchowieństwu;
- b/ realizacji taktyki wymuszania na władzach ustępstw na rzecz Kościoła, a w szczególności uregulowania spraw dotąd niezakończonych, jak np. uzyskanie kolejnych zezwoleń na budownictwo sakralne i kościelne, rewindykacja przyjętych przez państwo obiektów i dóbr, zalegalizowanie nielegalnie wzniesionych obiektów budowlanych, uzyskanie dalszych koncesji na działalność poligraficzną i wydawniczą, uznanie przez władze uczelni kościelnych, zaniechanie przez władze dalszej desakralizacji szkół i obiektów użyteczności publicznej, zmian w ustawie o wychowaniu i oświacie, możliwości oddziaływania Kościoła na poborowych i junaków OHP, rozwiązanie przez państwo organizacji "Caritas" itp.;
- c/ propagandowego zdyskontowania przygotowań do wizyty i samego jej przebiegu w oczach światowej opinii publicznej /a szczególnie Episkopatów państw zachodnich/;
- d/ podniesienia rangi i roli Kościoła polskiego w oddziaływaniu na Kościoły i społeczeństwa innych państw socjalistycznych; dążenie do tego, aby Polska stała się modelowym rozwiązaniem i wyznacznikiem polityki wschodniej Watykanu, kierowanego przez Jana Pawła II.

Ożywione kontakty duchowieństwa z przedstawicielami władz, a zwłaszcza rozmowy biskupów, wykazały dostrzegalne uelastycznienie oraz pojednawczość strony kościelnej w porównaniu do okresu przygotowań poprzednich wizyt. Zgłaszane przez władze sugestie dot. podejmowania niektórych problemów społecznych /patologie/ i politycznych /walka o pokój i rozbrojenie/ oraz techniczno-organizacyjnych, związanych z wizytą papieża przyjmowane były przez biskupów ze zrozumieniem. Trzeba stwierdzić, że w zasadzie hierarchia kościelna w sposób zadawalający wywiązywała się z przyjętych na siebie zobowiązań z racji zbliżającej się wizyty Jana Pawła II. Można mieć jedynie zastrzeżenia co do skuteczności działań dyscyplinujących, podejmowanych przez biskupów wobec tzw. ekstremy w Kościele, a przede wszystkim w takich obiektach jak kościoły pw. św. St. Kostki w Warszawie i św. Brygidy w Gdańsku. Kościół korzystając z przygotowań do wizyty i istniejącej aktualnie atmosfery społeczno-politycznej w kraju podejmował szereg długofalowych przedsięwzięć religijno-duszpasterskich, które obliczone były na maksymalne związanie świeckich z programową działalnością Kościoła. Wagę tych problemów potwierdził fakt zwołania przez papieża jesienią 1987 r. Synodu Biskupów^{x/}, którego tematem był właśnie problem apostolstwa świeckich.

x/ odbywa się w Rzymie. Udział biorą biskupi wytypowani przez przewodniczącego Episkopatu. Ostatni Synod odbył się w październiku 1987 r., poświęcony "udziałowi świeckich w życiu Kościoła"

3. Stosunek grup opozycyjnych do wizyty

W miarę zbliżania się terminu wizyty wzrastała aktywność podziemia politycznego. Sprowadzała się ona głównie do znaczącego zaakcentowania swojej obecności na masowych uroczystościach z udziałem papieża. Miało się to wyrażać przede wszystkim we wzmożonej akcji ulotkowej w miejscach pobytu papieża, zaktywizowaniu programów radia "Solidarność", wykorzystaniu urządzeń nagłaśniających do wrogich wystąpień. Pod względem wizualnym opozycja zamierzała zaznaczyć swoją obecność poprzez wnoszenie wrogich transparentów, występowanie w odpowiednio przygotowanych strojach, przypinanie i demonstracyjne noszenie prosolidarnościowych znaczków, plaketek oraz wypuszczanie baloników z wrogimi hasłami.

W dniach 7 - 8 maja 1987 r. w Poznaniu odbyło się posiedzenie TKK "Solidarność", na którym postanowiono m.in.:

- wydać bezpośrednio przed przyjazdem Jana Pawła II sygnowane m.in. przez L. Wałęsę oświadczenie w imieniu społeczeństwa, w którym poruszone zostaną kwestie praw człowieka, sytuacji społeczno-ekonomicznej w Polsce i problematyki wolności;
- zorganizować specjalne grupy bojówkarskie, których zadaniem byłoby sprowokowanie zajść i starć ulicznych w miejscach dużych zgromadzeń, z założeniem, że zajścia te zmuszą władze porządkowe do użycia środków przymusu bezpo-

średniego, czyli zaaranżowania sytuacji podobnej do tej, jaka miała miejsce w Chile. Jako miejsca najbardziej odpowiednie do przeprowadzenia tego typu akcji wyznaczono Gdańsk i Warszawę. Uznano, że wizyta papieska w Gdańsku powinna stanowić okazję do zmanifestowania żywotności b."Solidarności" i trwałości jej związków z Kościołem. Przewidziano więc przyjazd do Gdańska na czas pobytu Jana Pawła II wszystkich znaczniejszych przedstawicieli b."Solidarności" z terenu kraju i nadanie odbywającym się tam uroczystościom tendencyjnej oprawy propagandowej. Postanowiono też za wszelką cenę, nawet poprzez siłowe zatrzymanie samochodu z papieżem, stworzyć sytuację umożliwiającą krótki pobyt Jana Pawła II przy pomniku poległych stoczniowców. Zamierzeniom tym sprzyjały poczynania ks. H. Jankowskiego z kościoła św. Brygidy w Gdańsku. Rozesłał on liczne zaproszenia na kraj "dla swoich gości" szczególnie dobranych pod względem poglądów politycznych. Powyższe inicjatywy wskazywały jednoznacznie na daleko idącą synchronizację działań destabilizacyjnych, podejmowanych przez przeciwnika politycznego w kraju jak i ośrodki dywersyjne na Zachodzie.

Ponadto inicjatywy TKK "Solidarność" były zbieżne z inicjatywami podejmowanymi przez niektórych działaczy "Solidarności" skupionych w ramach duszpasterstw ludzi pracy i rolników indywidualnych. Z ich inicjatywy, przy niektórych kościołach, powstawały komitety organizacyjne, podejmujące przedsięwzięcia dla uczczenia trzeciej pielgrzymki papieża

w sposób dalece wykraczający poza oficjalne ustalenia.
Dotyczyły one m.in. przygotowania, celem wręczenia papieżowi, różnych tendencyjnie zredagowanych petycji, w tym o stanie zdrowia i sytuacji kobiet polskich, o sytuacji w nauce i wśród nauczycieli, na wsi i wśród chłopów polskich itp. Nadto planowano zorganizowanie - w województwach nie odwiedzanych przez papieża - specjalnych wystrojów obiektów sakralnych, odprawianie nabożeństw i urządzenie manifestacyjnych procesji bez uzgodnienia z miejscową administracją państwową.

